

ОБГРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

*Пасько О.В., к.е.н., доцент,
Сумський національний аграрний університет*

Одним із феноменів сучасної доби є те, що все частіше регулювання розглядається відірвано від держави, а, інколи, навіть – від добре відомих механізмів саморегулювання. Загальний тренд децентралізації регулювання на сьогодні уже набуває інших обрисів, описати які сучасні концепції регулювання часто не встигають. Децентралізована (від одного центру, часто держави) тенденція регулювання має кілька напрямів і аналіз характеру змін і проблем регулювання може бути дуже повчальним як для регуляторів, так і для академічної спільноти, спонукатиме до пошуку різноманітних конфігурацій участі держави, ринку, суспільства, асоціацій, різноманітних формальних і неформальних мереж та регульованого співтовариства для досягнення цілей державної політики.

Регулювання визначають як цілеспрямоване обмеження вибору активності суб'єкта стороною, яка безпосередньо не є частиною цієї діяльності. Пропонується три основні аргументи, що підтверджують необхідність регулювання: 1) відсутність стимулів для учасників надавати легітимним користувачам належну інформацію; 2) нерівномірність (асиметричність) володіння інформацією між різними групами учасників на ринку; 3) тенденція різних груп в нерегульованому середовищі цілеспрямовано блокувати надання несприятливої для них інформації [1].

Із цього можна помітити спільність підходів до регулювання, яке завжди розглядається як втручання у поведінку або діяльність окремих осіб або юридичних осіб (корпоративних утворень).

Регульована діяльність є цінною сама по собі, має важливе значення для суспільства і тому потребує захисту і контролю, однак слід чітко зауважити, що регулювання щодо діяльності означає, що вона є суспільно необхідною і її заборонити не можливо. Єдиним виходом є регулювання.

Більшість авторів розглядають три теорії регулювання, якими прагнуть пояснити причини державного втручання, однак часто додають і четверту: 1) теорія суспільного інтересу; 2) теорія захоплення (або теорія приватного інтересу); 3) економічна теорія регулювання; 4) ідеологічна теорія регулювання.

Теорія суспільного інтересу описує регулювання як соціально-ефективну реакцію державних органів на невдачі ринку, які описують чотири виправдання регулювання: 1) природні монополії; 2) зовнішні екстерналії; 3) асиметрія інформації; 4) надмірна конкуренція. Аргумент регулювання зовнішніх екстерналій передбачає, що рівноважна ціна продукту не відображає його справжню вартість. Це відбувається через те, що публічні ресурси використовуються у приватному виробництві, або тому, що продукт є невиключним (витрати на його вилучення перевищуватимуть користь). У першому випадку, як правило, має місце перевиробництво продукту, у другому – недостатнє виробництво, а це, в свою чергу, призводить до не

обернених витрат для суспільства. Регулювання у цьому випадку, як очікується, вирівняє виробництво на максимально ефективному рівні добробуту.

Важко погодитися, що продукування стандартів бухгалтерського обліку і фінансової звітності призводить до значних витрат державних ресурсів, а, отже, надмірне виробництво через зовнішні екстерналиї навряд чи може виправдовувати регулювання обліку. Водночас, стандарти бухгалтерського обліку можна вважати невиключним благом.

Ми вважаємо, що можна стверджувати, що, якщо цю сферу залишити нерегульованою, стандарти обліку можуть бути не вироблені, що призведе до не обернених витрат. Приклад, зокрема, Сполучених штатів Америки до появи державного регулювання обліку узгоджується із гіпотезою щодо недостатнього виробництва стандартів обліку у нерегульованому середовищі.

Асиметрія інформації, як привід для регулювання обліку, найкраще можна зрозуміти за теорією зворотного відбору Акерлофа. Згідно з останньою інформаційна асиметрія між покупцями і продавцями щодо якості продукту спонукає покупців вимагати знижки від покупців. Продавці високоякісної продукції виходять із ринку, оскільки розмір знижок такий, що робить виробництво їхньої продукції збитковим. Однак, за відсутності продукції високої якості на ринку, покупці вимагають ще більших знижок, змушуючи, таким чином, іще більше продавців залишати ринок. Цей процес відбуватиметься доти, доки на ринку не залишиться жодного продавця і покупця. Регулювання допомагає запобігти цій невдачі ринку шляхом надання надійних відомостей про якість з боку продавців.

Аргументи щодо регулювання відповідно до ефекту інформаційної асиметрії, як вважають деякі автори, можуть бути використані для обґрунтування регулювання розкриття інформації, однак обґрунтування регулювання стандартів обліку за цим аргументом є менш вагомим. Аргумент інформації асиметрії для регулювання стосується тільки тих обставин, коли потенційні споживачі продукту не знають про якість продукту. Водночас, якщо розглядати менеджерів, бухгалтерів та аудиторів як основних споживачів стандартів бухгалтерського обліку, застосування аргументу інформаційної асиметрії означає, що ці групи не є достатньо кваліфікованими для здійснення вибору серед альтернативних приватних стандартів обліку і фінансової звітності. А таке твердження, в свою чергу, є саморуйнівним. Знову ж таки, досвід США у цьому питанні до 1930-х років, коли бухгалтери генерували свої власні стандарти, виходячи із загальної практики, не узгоджується із твердженням теорії асиметрії інформації.

Таким чином, серед аргументів для регулювання, які обґрунтовуються теорією суспільних інтересів, лише недостатнє виробництво через зовнішні екстерналиї може пояснити регулювання стандартів бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Література.

1. Пасько О.В. Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку як ключовий суб'єкт глобального управління в сфері обліку: проблема легітимності // Облік і фінанси АПК. – 2011. – № 4. – С. 22-39